

Universitatea “Dunărea de Jos” din Galați
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie
Departamentul de Teologie
Str. Domnească nr. 111, 800201, GALAȚI, ROMÂNIA
 Tel.: (+4) 0336 13 01 94; Fax: (+4) 0236 47 21 01
 E-mail: secretar.ift@ugal.ro, Webpage: www.fift.ugal.ro

ANEXA nr. 3 la metodologie

FIȘA DISCIPLINEI: ERMINIE BIZANTINĂ (I)

1. Date despre program

1.1 Instituția de învățământ superior	UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” - GALAȚI
1.2 Facultatea	ISTORIE, FILOSOFIE ȘI TEOLOGIE
1.3 Departamentul	TEOLOGIE
1.4 Domeniul de studii	ARTE VIZUALE
1.5 Ciclul de studii	LICENȚĂ
1.6 Programul de studii/Calificarea	ARTĂ SACRĂ Ocupații conform COR: Artist plastic – 265102; Pictor – 265106; Restaurator tablouri – 265110; Art director – 216609; Evaluator bunuri culturale – 241267; Restaurator de opere de artă și monumente istorice (studii superioare) – 262104.

2. Date despre disciplină

2.1 Denumirea disciplinei	ERMINIE BIZANTINĂ						
2.2 Titularul activităților de curs							
2.3 Titularul activităților de seminar							
2.4 Anul de studiu	III	2.5 Semestrul	I	2.6 Tipul de evaluare	E	2.7 Regimul disciplinei	OB

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1 Număr de ore pe săptămână	4	din care: 3.2 curs	2	3.3 seminar/laborator	2
3.4 Total ore din planul de învățământ	56	din care: 3.5 curs	28	3.6 seminar/laborator	28
Distribuția fondului de timp					
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					50
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					8
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					15
Tutoriat					5
Examinări					4
Alte activități (eparhiale: misionar-educative, științifice)					6
3.7 Total ore studiu individual	88				
3.9 Total ore pe semestru	144				
3.10 Numărul de credite	4				

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1 de curriculum	•
4.2 de competențe	• un nivel de comunicare adecvat și un limbaj teologic (de specialitate) minimal

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	<ul style="list-style-type: none">• Sală de curs, dotată cu videoproiector și tablă. Filme documentare. Albume. Modele bizantine pentru icoane
5.2. de desfășurare a seminarului/laboratorului	<ul style="list-style-type: none">• Se țin seminarii și în laboratoarele Muzeului Istoriei, Culturii și Spiritualității Creștine dela Dunărea de Jos, al Arhiepiscopiei Dunării de Jos

6. Competențele specifice acumulate

Competențe Profesionale	<ol style="list-style-type: none">Elaborează propuneri de proiecte artistice.Creează schițe.Adună materiale de referință pentru opera de artă.Analizează textele care urmează să fie ilustrate.Stabilește compoziția imaginii.Adaptează conceptul artistic la locație.Concepe elemente vizuale.Utilizează material artistic pentru desen.Creează opere de artă.Discută pe marginea operelor de artă.Oferă consiliere în materie de conservare.Evaluează proceduri de restaurare.
Competențe transversale	<ol style="list-style-type: none">Se exprimă într-un mod creativ.Este atent la detalii.Apreciază diversitatea expresiilor culturale și artistice.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	<ul style="list-style-type: none">• Cunoașterea (teoretic și vizual) a celor mai frumoase opere de artă iconografică creștină și conștientizarea valorii spiritual-patrimoniale a acestora, în contextul lumii decadente în care trăim.
7.2 Obiectivele specifice	<ul style="list-style-type: none">• Fundamentarea doctrinară: arta creștină sacră - inspirată și fundamentată pe argumentul scripturistic și percepută ca tezaur patrimonial ortodox;• Contextualizarea: artă sacră (icoana) și artă profană (tabloul) – puncte de convergență și elemente divergente, în stilurile artistice creștine care au creat valori patrimoniale de referință;• Simbolizarea: icoana sintetizează dogmele și învățăturile de credință ortodoxă;• Icoana - limbaj universal și peren.

8. Conținuturi

8. 1 Curs	Metode de predare	Observații
1. Introducere în studiul disciplinei “Erminie bizantină”: - fundamentare teologică și istorică;	prelegerea, studiul izvoarelor	Se stabilesc principiile de lucru și exigențele

- definirea termenilor; - obiectivele disciplinei; - repere bibliografice.		cursului. Se prezintă principalele manuale și dicționare și alte surse bibliografice de bază, la temă. TIMP AFECTAT: 2 ORE
2. Cercetarea științifică în domeniul Erminiei bizantine : - în Europa ; - în România.	Prelegerea explicația exemplificare video	Lectura unor texte biblice sau istorice, la temă. TIMP AFECTAT: 2 ORE
3. Izvoarele Erminiei din arta paleocreștină: simboluri, portrete, scene.	Prelegerea explicația exemplificare video	Se prezintă principalele surse științifice și bibliografia, la temă. TIMP AFECTAT: 2 ORE
4. Etapa incipientă a Erminiei, în cadrele arhitecturii creștine din secolele IV - V.	Prelegerea explicația exemplificare video	Proiecție video. TIMP AFECTAT: 2 ORE
5. Primele schițe de program iconografic (secolele V-VII).	Prelegerea explicația exemplificare video	TIMP AFECTAT: 2 ORE
6. Primele încercări de codificare a Erminiei. Rolul major al gândirii iconologice a Sfântului Ioan Damaschinul.	Prelegerea explicația exemplificare video	Lectură patristică. TIMP AFECTAT: 2 ORE
7. Erminii bizantine de secol VII-VIII. Contribuția esențială Sinodului VII Ecumenic la definitivarea Erminiei.	Prelegerea explicația exemplificare video	Lectură patristică. TIMP AFECTAT: 2 ORE
8. Ecfraze bizantine: Procopius de Cezarea, Sfântul Sofronie al Ierusalimului, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Teodor de Andida, Sfântul Simeon al Tesalonicului.	Prelegerea explicația exemplificare video	Lecturi patristice. TIMP AFECTAT: 2 ORE
9. Altarul: ecfraze arhitecturale și taxinomii iconografice	Prelegerea explicația exemplificare video	Lectură patristică. TIMP AFECTAT: 2 ORE
10. Catapetasma – iconologie și taxinomie.	Prelegerea explicația exemplificare video	Lectură patristică. TIMP AFECTAT: 2 ORE
11. Naosul sau armonia dintre arhitectură și pictură.	Prelegerea explicația exemplificare video	TIMP AFECTAT: 2 ORE
12. Erminia lui Dionisie din Furna – prezentare generală și detalii de tehnică a picturii.	Prelegerea Explicația	Prezentarea sursei bibliografice. Prezentare icoane – model. TIMP AFECTAT: 2 ORE
13. Primele etape ale iconografiei românești. Versiuni românești ale Erminiei (I).	Prelegerea explicația exemplificare video	TIMP AFECTAT: 2 ORE
14. Etapa „de aur” a iconografiei românești – perioada brâncovenească și post-brâncovenească. Versiuni românești ale Erminiei (II).	Prelegerea explicația exemplificare video	TIMP AFECTAT: 2 ORE
Bibliografie:		
I. Surse: -, <i>Biblia sau Sfânta Scriptură</i> , Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990;		

Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, Editura Sopia, București, 2000;

Sf. Ioan Damaschin, *Cele trei Tratatate contra iconoclaștilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București, 1998;

Sf. Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe după adevăratele pricini puse de Domnul nostru Iisus Hristos*, traducere de Toma Teodorescu, București, 1865.

II. Manuale:

Braniște, pr. prof. dr. Ene, *Liturgica Generală (vol. I și II)*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002 ;

Braniște, pr. prof. dr. Ene, *Programul iconografic al bisericilor ortodoxe. Îndrumător pentru zugravii de biserici*, Editura Basilica, București, 2017 ;

Cireșeanu, dr. Badea, *Tezaurul liturgic*, vol. II, București, 1911;

Mitrofanovici, dr. Vasile, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Editura Consiliului Eparhial Ortodox Român, Cernăuți, 1929.

III. Enciclopedii. Dicționare.

Cios, Irina, „Dicționar de artă”, Editura Meridiane, București, 1995;

Florea, Vasile și Szekely, Gheorghe, *Mică enciclopedie de artă universală, de la origini, până la anul 1950*, Editura Ars Mundi, București – Chișinău, 2001;

Grünfeld, Iosif, „Dicționar de artă”, Editura Eurostampa, Timișoara, 2002;

Lazarev, Viktor, *Istoria picturii bizantine* (3 vol.), Editura Meridiane, București, 1980;

Ștefănescu, I.D., *Evoluția picturii religioase în Bucovina și Moldova. De la origini, până în secolul al XIX-lea*, Editura Paul Geuthner, 1928;

Ștefănescu, I.D., *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, Editura Meridiane, București, 1973;

Vătășianu, Virgil, *Istoria artei moderne*, vol. I („Epoca Medie”), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967.

IV. Lucrări în volum, cu caracter general :

Bréhier, Louis, *Les basiliques chrétiennes*, Paris, 1907 ;

Dickins, Rosie și Griffith, Marie, *Introducere în artă*, Editura Enciclopedia Rao, București, 2004;

Diehl, Charles, *L'art chretienne primitif et l'art byzantin*, Paris – Bruxelles, 1936;

Ionescu, prof. univ. dr. arhit. Grigore, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul secolelor*, Editura Academiei, București, 1982;

Mango, C, *L'architecture byzantin*, Paris, 1993;

Năsturel, Petre, *Le Mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations du milieu du XIV – ème siècle à 1654*, Institutum Studiorum Orientalium, Roma, 1986;

Runciman, Steven, *La civilization byzantine (330-1453)*, Payot - Paris, 1934;

Stăniloae, pr. prof. dr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986;

Teodorescu, acad. Răzvan, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X-XIV)*, Editura Academiei Române, București, 1974.

V. Lucrări fundamentale, în volum :

Bratu, Bogdan, *Pictura exterioară a bisericilor Moldovei*, Editura Patmos, Cluj Napoca, 2010;

Bulgakov, pr. Serghei, *Icoana și cinstirea Sfințelor Icoane*, Editura Anastasia, București, 2000;

Bunge, ierom. Serafim, *Icoana Sfintei Treimi a Cuviosului Andrei Rubliov*, Editura Deisis, Sibiu, 1996;

Colectiv, *Cinstirea Sfințelor Icoane în Ortodoxie. Retrospectivă istorică, momente cruciale de stabilire a teologiei icoanei și de criză majoră. 1220 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, Editura Trinitas, Iași, 2008;

Cozea, diacon Dan, *Viețile Sfinților Iconari*, Editura "Cuvântul vieții" a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, București, 2018.

Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Învățătura ortodoxă despre Sfintele Icoane*, Editura Basilica, București, 2017.

Dumitrescu, Sorin, *Chivotele lui Petru Rareș și modelul lor ceresc. O investigație artistică a bisericilor-chivot din nordul Moldovei, întreprinsă de Sorin Dumitrescu*, Editura Anastasia, București, 2001;

Dumitrescu, Sorin, *Noi și icoana. 31 + 1 iconologii pentru învățarea icoanei*, Editura Fundației Anastasia, București, 2010;

Evdokimov, Paul, *Arta icoanei, o teologie a frumuseții*, Editura Meridiane, București, 1992;

Grabar, André, *La peinture byzantine*, Geneva, 1953;

Grabar, André, *Le premier art chrétien (200-395)*, Paris, 1966;

Grabar, André, *Iconoclasmul bizantin: dosarul arheologic*, București, 1991;

Greco, Vasile, *Cărți de pictură bisericească bizantină*, Cernăuți, 1936;

Ienculescu, Mirela, *Icoana, chipul sacrului*, Editura Platytera, București, 2010;

Iuliana, monahia, *Truda iconarului*, Editura Sofia, București, 2001;

Krug, monah Grigorie, *Cugetările unui iconograf despre sensul și menirea icoanelor*, Editura Sofia, București, 2002;

Mondzain, Marie-Jose, *Imagine, icoană, iconomie. Sursele bizantine ale imaginarului contemporan*, Editura Sofia, București, 2009;

Ozolin, Nikolai, *Chipul lui Dumnezeu, chipul omului. Studii de iconologie și arhitectură bisericească*, Editura Anastasia, București, 1998, p. 170;

Ozolin, Nikolai, *Iconografia ortodoxă a Cincizecimii*, Editura Patmos, Cluj Napoca, 2002;

Palade, Mihaela, *O posibilă Erminie arhitecturală. Alcătuirea bisericilor din spațiul ortodox*, Editura Sofia, București, 2004;

Palade, Mihaela, *Iconoclasmul în actualitate. De la "moartea lui Dumnezeu", la moartea artei*, Editura Sofia, București, 2005;

Quenot, Michel, *Icoana, fereastră spre absolut*, Editura Enciclopedică, București, 1993;

Quenot, Michel, *De la icoană la ospățul nupțial. Chipul, Cuvântul și Trupul lui Dumnezeu*, Editura Sofia, București, 2007;

Robu, arhid. Anastasie, *Erminia ca izvor istoric (teză de doctorat)*, Cluj Napoca, 2013;

Rousseau, Daniel, *Icoana, lumina Feței Tale*, Editura Sofia, București, 2004;
 Schönborn, Cristoph, *Icoana lui Hristos, O introducere teologică*, Editura Anastasia, București, 1996;
 Semen, pr. Petre; Chifor, pr. Nicolae, *Icoana, teologie în imagini*, Editura Corson, Iași, 1999;
 Sendler, Egon, *Icoanele bizantine ale Maicii Domnului*, Editura Sofia, București, 2008;
 Ștefănescu, episcop Melchisedec, *Tratat despre cinstirea și închinarea icoanelor și despre icoanele făcătoare de minuni din România ortodoxă*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1890;
 Tarabukin, Nikolai, *Sensul icoanei*, Editura Sofia, București, 2008;
 Uspensky, Leonid, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, Editura Anastasia, București, 1994;
 Uspenski, Leonid; Lossky, Vladimir, *Călăuziri în lumea icoanei*, Editura Sofia, București, 2003;
 Vasilescu, Ene Elena D., *Icoană și iconari în România: cât Bizanț, cât Occident?*, Editura Trinitas, Iași, 2009.

VI. Studii și articole:

Alexandrescu, Adrian Matei, *Icoana în iconomia mântuirii. Erminia picturii bizantine și arta creștină eclezială (teză de doctorat)*, în rev. „Studii Teologice”, L (1998), nr. 3-4, p. 11 – 85 (partea I);
 Alexandrescu, Adrian Matei, *Icoana în iconomia mântuirii. Erminia picturii bizantine și arta creștină eclezială (teză de doctorat)*, în rev. „Studii Teologice”, LI (1999), nr. 1-2, p. 3-95 (partea a II-a);
 Grecu, Vasile, *Erminii de pictură bizantină*, în rev. “Candela” (Cernăuți) – colecția din anii IL – LI - LII (1939-1941, și 1942).
 Grecu, Vasile, *Cărți de pictură bisericească bizantină*, în rev. “Candela” (Cernăuți) XLIII (1932), pp. 105-137.
 Necula, pr. prof. dr. Nicolae, *Simbolismul locașului de cult în opera liturgică a Sfântului Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului (sec.XV)*, în rev. „Glasul Bisericii”, XLII (1983), nr. 9-12;
 Petroaia, pr. lect. dr. Lucian, *Adevărata icoană a Învierii*, în „Călăuză Ortodoxă”, X (1999), nr. 125-126, p. 12.
 Petroaia, pr. lect. dr. Lucian, *Piatra de altar a episcopului Partenie Clinceni – antimis pe marmură*, în „Călăuză Ortodoxă”, XI (2000), nr. 137, p. 9.
 Petroaia, pr. lect. dr. Lucian, *Meditații la icoana Cincizecimii*, în „Călăuză Ortodoxă”, XI (2000), nr. 138-139, p. 34.
 Petroaia, pr. lect. dr. Lucian, *Icoana, fereastra cerului pe pământ*, în „Călăuză Ortodoxă”, XIV (2003), nr. 172, p. 5.
 Petroaia, pr. lector, dr. Lucian, *Un veșmânt pictural alcătuit din crâmpoșe de taină cerească*, în vol. “Mănăstirea Măxineni. Album monografic”, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2018, pp. 180-221.
 Săndulescu Verna, Constantin, *Manualele de iconografie ale vechilor zugravi*, în rev. “Îngerul” (Buzău), IX (1937), nr. 4-5, pp. 173-180;
 Săndulescu Verna, Constantin, *Grigorie Frujinescu, începător al curentului realist în pictura românească*, în rev. “Biserica Ortodoxă Română”, CIX (1992), nr. 4-6, pp. 116-148;
 Stoicescu, Nicolae, *Cum se zugrăveau bisericile în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în rev. “Mitropolia Olteniei”, XIX (1967), nr. 5-6, pp. 408-429;
 Șchiopu, I, *Tâmpla (catapeteasma) bisericilor ortodoxe*, în rev. “Biserica Ortodoxă Română”, LXXXVI (1968), nr. 11-12, pp.

8.2 Seminar / laborator	Metode de predare	Observații
1. Prezentarea principalelor surse bibliografice.	prezentare, explicație;	Se prezintă principalele dicționare și alte surse bibliografice de bază, la temă. TIMP AFECTAT: 2 ORE

2. "Iconografia" precreștină.	prezentare, explicație; proiecție de filme documentare	TIMP AFECTAT: 2 ORE
3. Mahia icoană – idol.	prezentare, explicație; lucrul cu Dicționare de artă și Enciclopedii; proiecție de imagini;	TIMP AFECTAT: 2 ORE
4. Arhitectura și arta creștină din secolele IV - V, în România. Privire specială asupra zonei Dunării de Jos.	prezentare, prelegere proiecție filme documentare	TIMP AFECTAT: 2 ORE
5. Arhitectura creștină și arta din secolele V-VII, în România. Privire specială asupra zonei Dunării de Jos.	prezentare, explicații; descindere pe un șantier de pictură, la o biserică ce se pictează în tehnica „fresco”	TIMP AFECTAT: 2 ORE
6. Introducere în gândirea iconologică a Sfântului Ioan Damaschinul: „Cele trei tratate împotriva iconoclasmului”.	prezentare, explicații, lectură din literatura patristică, la temă	TIMP AFECTAT: 2 ORE
7. Canoanele Sinodului VII Ecumenic cu privire la icoană: texte și comentarii.	prezentare, explicații, vizită pe un șantier de pictură – dialog cu un iconar profesionist	TIMP AFECTAT: 2 ORE
8. Opera Sfinților Sofronie al Ierusalimului, Maxim Mărturisitorul și Simeon al Tesalonicului, cu privire la icoană: texte și comentarii.	prezentare, explicații, lectură din literatura patristică, la temă	Proiecție de fotografie. TIMP AFECTAT: 2 ORE
9. Texte patristice privind semnificațiile teologice ale părților principale ale locașului de cult: Altarul.	prezentare, explicații, lectură din literatura patristică, la temă	Întocmire de fișe de lectură TIMP AFECTAT: 2 ORE
10. Texte patristice privind semnificațiile teologice ale părților principale ale locașului de cult: Catapeteasma.	prezentare, explicații, lectură din literatura patristică, la temă	Întocmire de fișe de lectură TIMP AFECTAT: 2 ORE
11. Texte patristice privind semnificațiile teologice ale părților principale ale locașului de cult: Naosul.	prezentare, explicații, lectură din literatura patristică, la temă	Întocmire de fișe de lectură TIMP AFECTAT: 2 ORE
12. Erminia lui Dionisie din Furna – prezentare generală și detalii de tehnică a picturii.	prezentare, explicații, lectură din literatura patristică, la temă	Întocmire de fișe de lectură TIMP AFECTAT: 2 ORE
13. Reprezentanți ai primelor etape ale iconografiei românești: biografie și operă.	prezentare, explicații, comparație cu celelate zone artistice ortodoxe;	TIMP AFECTAT: 2 ORE
14. Reprezentanți ai etapei „de aur” a iconografiei românești: biografie și operă.	prezentare, explicații, comparație cu celelate zone artistice ortodoxe;	TIMP AFECTAT: 2 ORE
Bibliografie: - titlurile indicate mai sus, la curs; <i>Albume de artă;</i> <i>Colecții de foto și artă creștină;</i> <i>Filme documentare.</i>		

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

- Prezentul conținut al disciplinei „Erminie bizantină” este elaborat conform Programei analitice aprobate aprobate prin Hotărârea nr. 3134 /2015 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și în consonanță cu ceea ce se predă – la această disciplină – la celelalte Facultăți de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română

- Absolvenții vor putea: a. înțelege sensul teologic și mesajul soteriologic al icoanei; b. identifica etapele devenirii stilistice a icoanei, în dezvoltarea lor cronologică în istorie; c. cunoaște temeiurile în baza cărora se zugrăvesc icoanele canonice; d. promova arta creștină autentică.

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	a. Științifice: Gradul de însușire și corectitudinea cunoștințelor; Asimilarea și utilizarea limbajului de specialitate	Verificare	65 %
	b. Atitudinale: Modul de implicare la curs, interesul pentru studiu, practica liturgică.		
10.5 Seminar/laborator	Implicarea activă în procesul de seminarizare	Referat; Fișe tematice.	35 %
	Capacitatea de a opera cu noțiunile / definițiile doctrinare / datele științifice dobândite la curs.		
10.6 Standard minim de performanță:			
<ul style="list-style-type: none"> • Cunoașterea elementelor de teorie pentru aplicarea acestora în activitatea ulterioară. • Participarea la 8 cursuri și 8 seminarii. 			